

DAGMARA KOCTUBA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

SPOŁECZNO-GOSPODARCZE UWARUNKOWANIA ROZWOJU LUBLINA JAKO POTENCJALNEJ METROPOLII

Abstract: The Socio-economic Conditions of the Lublin's Development as a Potential Metropolis. The aim of this paper is to present the socio-economic conditions of the Lublin development as a potential metropolis. Lublin is the largest city in the East of Poland, the capital of underpopulated (5.7% Poland population) and urbanized (46.5% urban population) the Lubelskie Voivodeship which occupy the 8% of the Poland area and the centre of the potential Lublin metropolitan area. Lublin from centuries past was the main city of the Lublin region and the platform exchange of economy between the East and the West. Is Lublin being able to keep this position in the future? Are the contemporary socio-economic potential generating profitable conditions to the city development? Is the potential too strong for make Lublin of the metropolitan center in the national scale? The following article is the attempt of answering to these questions. The issues of the Lublin's geopolitical location as well as social (structure, potential and human capital) and economic conditions (labour market, dominant economic branches, technical infrastructure, transport network, investment attractiveness, international co-operation, institutions of the business surroundings) were analyzed. On the end the characteristics of the Lublin's metropolitan functions and the potential Lublin metropolitan area were presented.

Wstęp

W *Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (2001) aglomeracja lubelska została zaliczona do jednego z ośmiu potencjalnych europoli, tj. europejskich ośrodków polaryzacji. W nawiązaniu do tego podziału w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* (2002) Lublin wskazywany jest jako potencjalny europol – ośrodek krajowy o znaczeniu europejskim. Aktualizacja *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (2005) – opowiadająca się za kształtowaniem sieci metropolitalnej zapewniającej zrównoważony rozwój kraju – wyznacza Lublin jako ośrodek potencjalnego obszaru metropolitalnego, zaś Program Operacyjny „Rozwój Polski Wschodniej” (2006) – jako centrum obszaru metropolitalnego. Ostat-

nie propozycje Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk (Markowski, Marszał 2006) do prac nad wprowadzeniem zmian do *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* wskazują na słabo zarysowaną rolę Lublina jako potencjalnego ośrodka metropolitalnego. Z kolei w *Eksperckim Projekcie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033* (2008) Lublin zaliczony jest wprawdzie do ponadregionalnych Funkcjonalnych Ośrodków Miejskich (FUA), jednak nie odgrywających większej roli w skali krajowej, co po części wynika z lokalizacji poza tzw. Centralnym Sześciokątem o charakterze metropolii sieciowej¹.

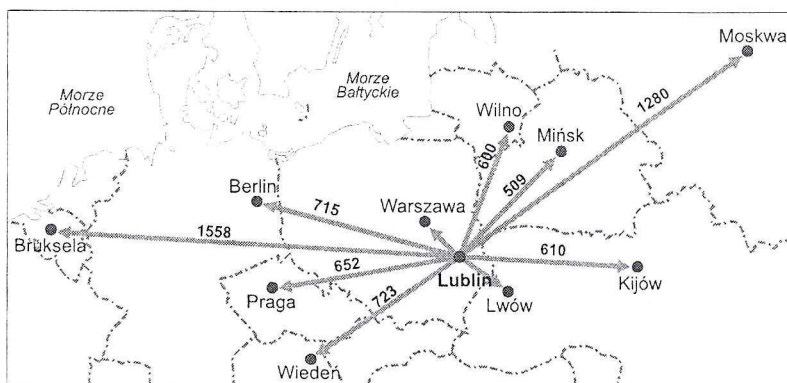
Te sprzeczne opinie sprawiają, że należałoby postawić zasadnicze pytanie, czy Lublin jest (lub ma szansę stać się) metropolią?

Zmiana sytuacji polityczno-gospodarczej oraz podziału terytorialnego kraju, przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, a także wejście w życie nowych przepisów dotyczących wielu dziedzin życia społeczno-gospodarczego stworzyły korzystne warunki do rozwoju Lublina przez zwiększenie jego atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności oraz rozszerzenie zasięgu strefy wpływów. Prowadzone kilka lat temu przez autorkę badania dotyczące szans i barier rozwoju Lublina jako ośrodka metropolitalnego (Kociuba 2005) wskazywały, że Lublin można zaliczyć do grona kształtujących się metropolii o znaczeniu krajowym. Prezentowane opracowanie jest kontynuacją dyskusji nad możliwościami rozwoju Lublina jako potencjalnej metropolii, przy czym skupiono się głównie na potencjale społeczno-ekonomicznym miasta, który w decydujący sposób wpływa nie tylko na jego rozwój, ale też warunkuje pozycję w regionalnej, krajowej i europejskiej sieci osadniczej. Zaprezentowano również zagadnienia związane z siłą i zakresem oddziaływania funkcji metropolitalnych Lublina oraz scharakteryzowano potencjalny Lubelski Obszar Metropolitalny.

1. Położenie geopolityczne Lublina

Położenie Lublina stwarza duże możliwości rozwojowe. Lublin, jako największe miasto leżące przy wschodniej granicy Unii Europejskiej (UE), ma ogromną szansę koordynowania współpracy gospodarczej między krajami unijnymi a państwami Europy Wschodniej, a przede wszystkim Ukrainą i Białorusią – graniczącymi bezpośrednio z woj. lubelskim. Centralne położenie Lublina w stosunku do całego województwa stwarza dogodne warunki obsługi zaplecza w granicach całego regionu, co ma duże znaczenie dla aktywizacji rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. O dogodnym położeniu Lublina mogą świadczyć relatywnie niewielkie odległości do niektórych ważniejszych miast europejskich, m.in. Warszawy, Berlina, Kijowa, Mińska, Wilna i Lwowa (ryc. 1).

¹ W opozycji do tej *Koncepcji* na początku maja 2009 r. władze miast Lublina, Białegostoku i Rzeszowa podpisały porozumienie o wzajemnej współpracy w dziedzinie gospodarki, administracji, nauki i kultury w ramach tzw. Trójkąta wschodniego.

Ryc. 1. Położenie Lublina na tle wybranych miast Europy (odległości w km)

Źródło: Opracowanie własne.

2. Uwarunkowania społeczne i gospodarcze

Rozpatrując potencjał gospodarczy i społeczny Lublina jako potencjalnej metropolii przeanalizowano pozycję miasta w grupie największych polskich miast – ośrodków metropolitalnych², a także na tle kraju.

2.1. Uwarunkowania społeczne

Lublin jest dziewiątym pod względem liczby ludności miastem Polski. W połowie 2008 r. Lublin zamieszkiwało 351,3 tys. osób (16,2% mieszkańców województwa). Od końca lat 90. XX w. notuje się stały spadek liczby ludności (tab. 1), co jest w dużej mierze spowodowane ujemnym saldem migracji (w 2000 r. wynosiło 0,1; a w 2007 r. już -4,3 na 1000 ludności). Trendy depopulacyjne równoważone są tym, że mieszkańcy Lublina osiedlają się na stałe w bardzo atrakcyjnej strefie podmiejskiej (powiat lubelski ma stale rosnące saldo migracji zewnętrznych: z 5,0 w 2000 r. do 9,8 w 2007 r.) przez co nadal są funkcjonalnie powiązani z miastem³. Przyrost naturalny na poziomie 0,34

² Są to ośrodki znaczeniu krajowym – Warszawa oraz ponadregionalnym: Łódź, Kraków, Wrocław, Poznań, Szczecin oraz Gdańsk, Katowice i Bydgoszcz (największe miasta obszarów metropolitalnych – trójmiejskiego i śląskiego oraz bydgosko-toruńskiego). W opracowaniach ESPON przygotowywanych dla celów polityki przestrzennej w skali Unii Europejskiej są to tzw. MEGA (oprócz Lublina i Bydgoszczy). Przy wyborze miast kierowano się kryterium wielkości – powyżej 300 tys. mieszkańców.

³ Utrwalenie tych trendów jest widoczne w prognozach demograficznych, które zakładają stały spadek liczby mieszkańców Lublina (w 2030 r. 84,1% w stosunku do 2006 r., tj. 297,1 tys.) przy dalszym wzroście liczby ludności powiatu lubelskiego (o ponad 5,5% w stosunku do 2006 r.) (*Rocznik...* 2007), co wskazuje, że część mieszkańców miasta będzie nadal osiedlać się w strefie podmiejskiej. Długookresowa prognoza jest niekorzystna także dla większości miast polskich i pokazuje, że ich potencjał demograficzny jest ograniczony (oprócz Warszawy, gdzie prognozowany jest wzrost liczby ludności) (*Rocznik demograficzny 2009; Prognoza ... 2009*).

Tabela 1

Zmiany liczby ludności Lublina w latach 1990-2008

Rok	1990	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Liczba ludności	351,4	354,5	359,1	358,9	357,1	358,3	356,6	356,0	355,0	353,5	351,8	351,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników statystycznych GUS i Banku danych regionalnych GUS.

w 2007 r. osiąga wartości najwyższe w analizowanej grupie miast i świadczy o dużym potencjale demograficznym Lublina (*Rocznik... 2005, 2008; Miasta ... 2008*).

Zmiany struktury ludności Lublina według ekonomicznych grup wieku odzwierciedlają trendy ogólnopolskie (starzenie się społeczeństwa, ubytek ludności w wieku przedprodukcyjnym), z tym że w Lublinie procesy te nie są jeszcze tak nasilone jak w największych miastach Polski (m.in. Warszawie, Łodzi, Krakowie, Gdańsku, Katowicach) (por. *Miasta ... 2008*). Strukturę wiekową miasta charakteryzuje relatywnie niewielka przewaga ludności w wieku przedprodukcyjnym (16,7%) nad ludnością w wieku poprodukcyjnym (16,5%). W Lublinie odnotowuje się wyższy (68,8%) niż średnia krajowa (64,4%) odsetek ludności w wieku produkcyjnym, dlatego też wskaźnik obciążenia demograficznego jest względnie niski – w 2007 r. wynosił 50 (średnia dla Polski 55) (*Rocznik ... 2008; Rocznik Demograficzny 2009*).

Dynamika ludności Lublina, w 2007 r. na poziomie 98 w stosunku do 2000 r., w grupie miast liczących powyżej 300 tys. była porównywalna z Gdańskiem i Szczecinem (wyższą miały Wrocław 99, Kraków 100 oraz Warszawa 102) (*Miasta ... 2008*).

Bardzo korzystnie na tle Polski przedstawia się poziom wykształcenia ludności Lublina. Według *Narodowego Spisu Powszechnego* (2002) odsetek mieszkańców w wieku 13 lat i więcej posiadających wykształcenie na poziomie wyższym i średnim był wyższy niż w kraju. Wykształcenie wyższe miało 20,9% (wobec 10,0% w Polsce) a średnie 37,9% (28,7%) ogółu mieszkańców miasta (Kociuba 2005). Pod względem poziomu wykształcenia ludności Lublin przoduje również w grupie największych polskich miast (ustępuje tylko Warszawie, gdzie wykształcenie wyższe miało 21,0% mieszkańców).

Poprawa struktur demograficznych Lublina może nastąpić jedynie na skutek napływu ludności. Dużą szansą są reemigracje, jednak aby do nich doszło konieczne są pozytywne zmiany gospodarcze (np. stworzenie nowych miejsc pracy, ułatwienia formalno-prawne dla inwestorów). W celu zapobiegania depopulacji miasta, a zwłaszcza migracjom młodych wykształconych osób, należałoby stworzyć system zatrzymywania w mieście najzdolniejszych absolwentów wyższych uczelni np. przez tworzenie funduszy stypendialnych dla najlepszych studentów wyższych lat studiów przez zainteresowane firmy. Po skończeniu studiów beneficjenci byliby zobowiązani do pracy w sponsorujących stypendia firmach, co istotnie wpłynęłoby na wykształcenie silnych więzi z miastem.

2.2. Uwarunkowania gospodarcze

2.2.1. Sytuacja gospodarcza Lublina

Poziom rozwoju gospodarczego Lublina jest na ogół niższy lub tylko nieco wyższy niż dla Polski oraz analizowanej grupy miast, ale miasto, zwłaszcza w ostatnich latach, wykazuje dużą dynamikę rozwojową. Świadczą o tym m.in. nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach *per capita*, które w Lublinie w 2007 r. wynosiły 2328 zł, przy średniej dla kraju 3126 zł. Wartość tego wskaźnika w latach 2004-2007 w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób wzrosła ponad 2-krotnie (z 358 do 821,8 mln zł), a w jednostkach budżetowych o ok. 30% (z 214,6 do 286,5 mln zł)⁴. Aktywność ekonomiczna, mierzona liczbą podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, była w Lublinie wyższa (na poziomie 109,6) niż średnia dla kraju (96,7)⁵. Jeśli chodzi o koncentrację przedsiębiorczości Lublin ma dominującą pozycję w regionie (skupia 27% wszystkich podmiotów gospodarczych). W ostatnich latach następuje wzrost liczby spółek z kapitałem zagranicznym (z 404 w 2004 r. do 445 w 2007 r.). Dochody budżetu Lublina *per capita* (2868 zł) na tle kraju (3678 zł) są relatywnie niskie. Lublin kumuluje z kolei większość środków finansowych regionu⁶ (*Rocznik ... 2005, 2008*).

Rynek pracy Lublina wyróżnia się *in plus* na tle całego kraju, ale na tle miast liczących ponad 300 tys. mieszkańców widać pewne jego ograniczenia. Przejawia się to m.in. wartością wskaźnika bezrobocia w Lublinie (8,2% w 2007 r.), który jest dużo niższy niż średnia dla kraju (11,2%), ale za to najwyższy (po Łodzi 8,7%) w analizowanej grupie miast. Relatywnie duży odsetek (13,6% ogółu bezrobotnych) stanowili ludzie młodzi (poniżej 25 roku życia) oraz bezrobotni z wykształceniem wyższym (w 2007 r. 17,3%, w 2008 r. 20,9%) (*Rocznik... 2008; Bezrobocie... 2009*). Jest to skutkiem dużej liczby absolwentów szkół średnich i wyższych, ale też słabego dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. Ponadto, ze względu na względnie małą innowacyjność i konkurencyjność przedsiębiorstw popyt na wykształconą kadrę ze strony pracodawców jest ograniczony.

Od kilku ostatnich lat notowany jest stały wzrost liczby pracujących⁷, co jest odzwierciedleniem trendów ogólnopolskich. Z roku na rok wzrasta zatrudnienie w sek-

⁴ Największe nakłady inwestycyjne według sektorów ekonomicznych ponoszone są w usługach rynkowych (50,1%) oraz przemyśle i budownictwie (37,9%) (*Rocznik... 2008; Bank danych regionalnych GUS*).

⁵ W mieście przeważają małe i średnie przedsiębiorstwa. Zarejestrowanych było łącznie 38,5 tys. podmiotów, z tego aż 74% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Silną pozycję ma zwłaszcza sektor publiczny (2,5% ogółu podmiotów, 53,4% pracujących) (*Rocznik... 2008*).

⁶ Np. w liczbach bezwzględnych dochody budżetu miasta były 2-krotnie wyższe (wynosiły 1 011 754,1 tys. zł) niż dochody budżetu województwa (561 427,3 tys. zł). W 2004 r. stanowiły 37,9% (*Rocznik... 2005, 2008*).

⁷ W 2007 r. w Lublinie pracowało 111,6 tys. osób, z tego ponad 78,7% w usługach, 20,7% w przemyśle i budownictwie (*Rocznik ... 2008*).

torze usług, zwłaszcza rynkowych (w stosunku do 2000 r. o 7,3 pkt. proc.) (*Rocznik ... 2001, 2008*). Jednak koszty pracy, w skali kraju, pozostają na niskim poziomie. W 2007 r. wynagrodzenia w Lublinie (średnio 2762,84 zł)⁸ były niższe niż średnia krajowa (2866,04 zł) oraz najniższe w grupie miast polskich powyżej 300 tys. mieszkańców (*Miasta ... 2008; Bank danych regionalnych GUS*). W zestawieniu z wysokim poziomem wykształcenia ludności sprawia to, że lubelski rynek pracy jest bardzo atrakcyjny dla inwestorów.

Potwierdza to analiza wybranych wskaźników ekonomiczno-finansowych. W 2007 r. w Lublinie wskaźnik poziomu kosztów w badanych przedsiębiorstwach osiągnął jedną z najniższych, w grupie miast liczących powyżej 300 tys. mieszkańców, wartość 93,2% (niższą odnotowano tylko w Katowicach 92,7%), z kolei wskaźnik rentowności obrotu brutto (6,8%) i wskaźnik rentowności obrotu netto (5,8%) były jednymi z najwyższych w badanej grupie miast (wyższe wartości osiągnięto jedynie w Katowicach – 7,2% i 5,9%) (*Miasta ... 2008*).

Lublin – od wieków stolica regionu rolniczego – jest jednym z większych centrów przetwórstwa spożywczego w kraju, a lubelskie marki są znane na całym świecie. Najważniejsze gałęzie przemysłu spożywczego to: piwowarski, zbożowo-młynarski, tytoniowy, spirytusowy, cukierniczy, zielarski, owocowo-warzywny. Bardzo dobrą bazę do rozwoju tej gałęzi przemysłu stanowi zaplecze rolnicze Lubelszczyzny, która jest krajowym potentatem w zakresie sadownictwa, uprawy roślin przemysłowych i plantacji owoców miękkich⁹. Na rynku lubelskim funkcjonują firmy z długoletnią tradycją, których działalność jest wysoko oceniana w krajowych oraz międzynarodowych konkursach i rankingach. Należą do nich m.in.: PERŁA – Browary Lubelskie S.A., STOCK Polska/POLMOS Lublin, LUBELLA S.A., Firma Cukiernicza „SOLIDARNOŚĆ” rok założenia 1952 Sp. z o.o., HERBAPOL Lublin S.A., Spółdzielnia Pszczelarska APIS w Lublinie (największa miodosytnia na świecie)¹⁰. Ze względu na rozwinięte zaplecze produkcyjne Lublin ma możliwość stać się centrum przetwórstwa ekologicznej żywności¹¹.

⁸ Widoczne jest duże zróżnicowanie sektorowe – najwyższy poziom wynagrodzeń osiągnięto w sektorze publicznym – średnio 3037,44 zł, a w prywatnym – 2448,15 zł (*Rocznik ... 2008*).

⁹ Lubelszczyzna to jeden z największych w Polsce obszarów upraw roślin przemysłowych: chmielu (82,3% krajowych zbiorów w 2007 r.), tytoniu (39,5%), buraków cukrowych (13,7%) oraz roślin okopowych (ziemniaków – 8%) i owoców miękkich (malin – 75%, porzeczek – 32,5% i truskawek – 18,2%), a także sadownictwa (18,9% krajowych zbiorów jabłek) (*Rocznik Statystyczny RP 2008*).

¹⁰ Produkowane tu miody pitne Półtorak (GTS), Dwójniak (GTS), Trójniak (GTS), Czwórniak (GTS) zostały zarejestrowane jako unijna Gwarantowana Tradycyjna Specjalność.

¹¹ Prowadzeniu upraw ekologicznych na Lubelszczyźnie sprzyjają duży areał użytków rolnych (w 2007 r. 62,5% ogólnej powierzchni województwa) oraz urodzajne gleby i wysoka jakość środowiska. Obecnie ok. czterysta licencjonowanych gospodarstw regionu produkuje żywność ekologiczną metodami ekoprodukcji roślinnej i zwierzęcej. Podwaliny pod promowanie upraw ekologicznych stanowiła realizacja projektu „Dolina Ekologicznej Żywności”, obecnie kontynuowana przez Stowarzyszenie „EkoLubelszczyzna”.

Z pozostałych lubelskich firm rozpoznawalnych w kraju i za granicą można wymienić: Grupę Handlową EMPERIA (dawniej ELDORADO S.A.) – jedną z największych firm handlowych w kraju działającą w branży dystrybucji artykułów spożywczych i chemiczno-kosmetycznych, największe zakłady przemysłu maszynowego reprezentuje m.in. Sipma S.A., budowlanego – Faelbud S.A. Lublin oraz Pol-Skone Sp. z o.o. – znany producent okien i drzwi. Wśród firm zagranicznych przeważają głównie z kapitałem niemieckim, włoskim, francuskim, brytyjskim działające w branży przemysłowej (przemysł farmaceutyczny, chemiczny, ceramiczny, spożywczy) oraz usługowej (handel, usługi finansowe, hotelarstwo i rozrywka)¹².

Zdynamizowanie rozwoju gospodarczego powinno się w przyszłości odbywać przez rozbudowę przemysłu wysokich technologii. Ogromną szansą w tym zakresie są zwiększające się powiązania sfery produkcyjnej z zapleczem naukowym Lublina. Jest to szczególnie istotne w kontekście ostatnich przełomowych odkryć lubelskich naukowców (m.in. sztuczna fotosynteza, która pozwoli na pozyskiwanie paliw z dwutlenku węgla, opatentowana przez zespół badaczy z UMCS). Efektywniejsze wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego i innowacyjnego przyniosą zapewne działania w ramach Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego (LPN-T) Sp. z o.o. Dotychczas znalazły tu swoje siedziby i laboratoria firmy działające w dziedzinach: biotechnologia, nanotechnologia, agrotechnika, optoelektronika, elektronika, teleinformatyka, informatyzacja oraz zajmujące się konsultingiem. Dla firm z branży *high-tech* został zarezerwowany wydzielony obszar lubelskiej podstrefy ekonomicznej.

Potencjał gospodarczy Lublina pozwala mu odgrywać rolę ponadregionalnego ośrodka życia gospodarczego. Atutem dla rozwoju gospodarczego miasta są też prawidłowo funkcjonujące instytucje otoczenia biznesu wspierające rozwój małej i średniej przedsiębiorczości – lokalne i regionalne agencje rozwoju (m.in. Lubelska Fundacja Rozwoju, Stowarzyszenie Rozwoju Przedsiębiorczości), instytucje szkoleniowe (m.in. Lubelska Szkoła Biznesu, „OCI Poland”), instytucje promocyjno-handlowe (giełdy rolne, Międzynarodowe Targi Lubelskie S.A.), a także cykliczne spotkania gospodarcze (m.in. Europejskie Forum Gospodarcze) oraz instrumenty instytucjonalnego wspomagania innowacji (m.in. Centrum Zaawansowanych Technologii „AERONET – Dolina Lotnicza” zajmujące się wdrażaniem nowoczesnych technologii dla przemysłu lotniczego; wsparciem dla tej sieci powiązań jest zakład PZL – Świdnik S.A. oraz Politechnika Lubelska).

Rozwój gospodarczy miasta wpłynie zapewne na zwiększenie atrakcyjności osadniczej Lublina, a wykorzystanie w firmach nadwyżek bardzo dobrze wykształconych kadr, być może powstrzyma dalszy odpływ z Lublina ludzi młodych. Wywoła to pozytywne skutki demograficzne i społeczne (zahamowanie spadku liczby mieszkańców, dalsze zmniejszenie bezrobocia i podniesienie poziomu życia lublinian).

¹² Działalność prowadzą m.in. Baxter Healthcare Corporation, Spectra, Raben Group B.V., Makro Cash & Carry, Deutsche Bank, Tesco Plc, Klimapol, Danish Brewery Group i in.

2.2.2. Infrastruktura transportowa

Lublin to regionalny, krajowy i międzynarodowy **węzeł komunikacji drogowej i kolejowej**. Przez miasto przebiegają trzy drogi krajowe o znaczeniu międzynarodowym:

- nr 12 łącząca Europę Wschodnią i Zachodnią (Świecko–Głogów–Kalisz–Piotrków Trybunalski–Radom–Puławy–Lublin–Piaski–Chełm–Dorohusk – najkrótszy szlak od zachodniej granicy państwa do Kijowa z ominięciem Warszawy);
- nr 19 – łącząca Europę Północną z Południową (Kućnica Białostocka–Białystok–Lublin–Rzeszów–Barwinek);
- nr 17, jako fragment szlaku łączącego Morze Bałtyckie z Morzem Czarnym (Warszawa–Lublin–Zamość–Hrebenne–granica państwa, dalej do Lwowa).

W przyjętym w 2007 r. *Programie budowy dróg krajowych na lata 2008-2012* będących uszczegółowieniem *Polityki Transportowej Państwa na lata 2007-2020* jako priorytetowe inwestycje do 2012 r. typuje się budowę drogi ekspresowej S-17 na odcinku (węzeł „Zakret”–Garwolin–Kurów–Lublin–Piaski oraz realizację do 2014 r. drogi S-19 na odcinku Białystok–Miedzyrzec Podlaski–Lubartów–Lublin–Kraśnik–Stobiernia)¹³.

W Lublinie krzyżują się trzy linie kolejowe, w tym jedna o znaczeniu państwowym (linia nr 7 Warszawa–Lublin–Dorohusk i dalej Kijów, która stanowi część projektowanego korytarza transportowego TEN-T Gdańsk–Odessa) oraz znajduje się stacja rozrządowa. Lublin jest siedzibą Wschodniej DOKP. W zatwierdzonym przez rząd w 2008 r. *Master Planie dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 r.* modernizacja linii nr 7 (Warszawa–Lublin–Chełm–Dorohusk) na odcinku z Lublina do Warszawy planowana jest dopiero w latach 2014-2020, a do Chełma w latach 2021-2030; prace na odcinku do Dorohuska mają mieć charakter „odtworzeniowy”(?). Rząd nie przewiduje też do 2030 r. budowy żadnego nowego odcinka linii kolejowej w całym regionie lubelskim.

Programy rządowe znajdują odzwierciedlenie w opiniach ekspertów. Cytowany już *Eksperski Projekt KPZK* (2008) przewiduje, że do 2020 r. w zakresie infrastruktury drogowej zostaną zmodernizowane: droga S-17 na całym planowanym odcinku oraz fragment drogi S-19 na odcinku Lublin–Rzeszów–Barwinek, natomiast w zakresie infrastruktury kolejowej – tylko odcinek Warszawa–Lublin (prędkość do 160 km/h). Niestety nie przyczyni się to do pełnego wykorzystania potencjału transportowego Lublina wynikającego z węzłowego położenia miasta na szlakach drogowych i kolejowych.

Lublin charakteryzuje duża niewydolność transportowa, która jest istotną barierą w rozwoju zarówno miasta, jak i całego potencjalnego obszaru metropolitalnego. Wynika ona przede wszystkim z braku obwodnicy Lublina, przez co cały tranzyt prowadzony jest przez centrum miasta. Zakończenie prac przy budowie obwodnicy planowane jest na 2014 r.

¹³ Według rządowych założeń inwestycje na drogach S-17 i S-19 (zaliczanych do Drogowej Transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T) mają być realizowane z udziałem środków unijnych w ramach *Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko*.

W zakresie infrastruktury lotniczej – kluczowej dla rozwoju Lublina i całego obszaru metropolitalnego¹⁴ – trwa obecnie wykup gruntów pod budowę Portu Lotniczego Lublin S.A. w Świdniku (typu City Airport, z możliwością przelotu m.in. do Frankfurtu, Moskwy, Kopenhagi, Amsterdamu, Stambułu). Zakończenie tej inwestycji planowane jest na 2012 r.

Realizacja inwestycji drogowych oraz budowa lotniska znacznie przyczynią się do polepszenia zewnętrznej dostępności transportowej, co prawdopodobnie przełoży się na wymierne korzyści gospodarcze (intensyfikacja wymiany handlowej, zwłaszcza tranzytowej na linii wschód-zachód i północ-południe), przez co nastąpi rozwój ekonomiczny i wzrost konkurencyjności Lublina – leżącego na skrzyżowaniu planowanych dróg ekspresowych. Zagrożeniem dla płynnego rozwoju infrastruktury transportowej są planowe opóźnienia w modernizacji istniejących połączeń kolejowych.

2.2.3. Atrakcyjność inwestycyjna

Lublin ma duże rezerwy terenów wyposażonych w infrastrukturę techniczną i częściowo zabudowanych (po dużych i średnich zakładach przemysłowych) oraz wolne obszary pod rozbudowę w sąsiedztwie istniejących zakładów. Są to tereny dogodne dla rozwoju przemysłu nowych technologii oraz usług. Miasto jest bardzo dobrze wyposażone w infrastrukturę komunalną (nowoczesna oczyszczalnia ścieków, elektrociepłownia, elektrownia, rozbudowane sieci przesyłowe). Atutem miasta jest też wykształcona kadra i relatywnie niskie koszty pracy. O atrakcyjności inwestycyjnej Lublina decyduje także bliskość rynków zbytu na Ukrainie i Białorusi.

Dużą szansą dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej nie tylko Lublina, ale i całego potencjalnego obszaru metropolitalnego, jest uruchomienie podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec, która ma jeszcze wolne tereny inwestycyjne. Podstrefa powstała w 2007 r. we wschodniej części miasta (w dzielnicy Felin w rejonie Al. Witosa), w sąsiedztwie planowanej obwodnicy miasta i lotniska w Świdniku. Do połowy 2009 r. zgodę na inwestowanie w podstrefie uzyskało osiem firm¹⁵. Według planów w kolejnych latach znajdują się tu firmy z branży informatycznej, budowlanej, motoryzacyjnej, poligraficznej, tekstylnej i logistycznej. Obecnie podstrefa

¹⁴ W regionie lubelskim nie funkcjonuje obecnie cywilna komunikacja lotnicza. Istnieje kilka lotnisk o charakterze wojskowym (Dęblin, Biała Podlaska), sportowym (Radawiec, Zamość) i fabrycznym (Świdnik).

¹⁵ Pierwszym inwestorem jest spółka Ball Packaging Europe produkująca aluminiowe puszkę do napojów. Kolejne to: ALIPLAST Sp. z o.o. producent systemów aluminiowych dla budownictwa, firma RAMATTI producent fotelików samochodowych, PBE Elbud budująca i remontująca urządzenia energetyczne oraz firmy z Lublina: El-Press Oficyna Wydawnicza, BioMaxima S.A. produkująca m.in. odczynniki biochemiczne, BDE EuroCompass – firma doradczo-szkoleniowa oraz RBM APEX producent grzejników i kotłowni centralnego ogrzewania. Firmy te deklarują, że w ciągu najbliższych pięciu lat ich nakłady na budowę nowych zakładów i obiektów wyniosą 330 mln zł.

ma powierzchnię 70 ha, w 2009 r. ma zostać powiększona o kolejne 37 ha (docelowo ma mieć 200 ha). Planuje się, że pracę znajdzie tu blisko 2,5 tys. osób.

Na dalsze zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej wpłyną zapewne planowane inwestycje o znaczeniu ponadregionalnym – ostateczne przeniesienie do Lublina siedziby głównej Polskiej Grupy Energetycznej (PGE) S.A. największej firmy sektora elektroenergetycznego w Polsce oraz jednej z największych w Europie Środkowej i Wschodniej, a także zaplanowane na 2010 r. oddanie do użytku Centrum Logistycznego Poczty Polskiej (Węzeł Ekspedycyjno-Rozdzielczy), które zastąpi kilka mniejszych rozdzielni pocztowych w regionie (lubelskie centrum będzie jednym z ośmiu w kraju i jedynym położonym na wschód od Wisły). Ponadto, PGE na 2015 r. planuje oddanie do użytku elektrowni węglowej w okolicy kopalni Bogdanka.

Inwestycje te prawdopodobnie przyciągną nowych inwestorów, co być może przyczyni się do zmiany wizerunku Lublina, który jest postrzegany przez pryzmat całego regionu, jako największe miasto „ściany wschodniej”, Polski B – obszaru mało atrakcyjnego inwestycyjnie. W tym celu potrzebne są także skuteczne działania ze strony władz miasta mające na celu promowanie dobrego klimatu inwestycyjnego. Pierwszym krokiem było z pewnością utworzenie podstrefy, kolejne muszą zmierzać do pozyskania nowych strategicznych inwestorów.

2.2.4. Współpraca zagraniczna

Ze względu na położenie w strefie przygranicznej UE, rozwój Lublina i potencjalnego obszaru metropolitalnego jest w dużej mierze uzależniony od stanu współpracy transgranicznej z Białorusią i Ukrainą oraz od relacji tych krajów z Unią. Kontakty gospodarcze, przede wszystkim handlowe, ze Wschodem rozwijały się bardzo dynamicznie w latach 90. XX w. Do ich znacznego osłabienia przyczyniło się podwyższenie taryf celnych na import produktów zwłaszcza spożywczych, gospodarstwa domowego i wyposażenia wnętrz oraz wprowadzenie wiz dla obywateli państw nieunijnych po przystąpieniu Polski do Unii. Obecnie współpraca zagraniczna Lublina opiera się na porozumieniach gospodarczych np. w ramach Europejskiego Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej „Dom Europy”, czy Związku Transgranicznego „Euroregion Bug”. Kluczową rolę w kształtowaniu korzystnych relacji z Ukrainą i Białorusią odgrywają programy wsparcia współpracy międzynarodowej i transgranicznej UE, np. Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG III w ramach Programu Sąsiedztwa Polska–Białoruś–Ukraina INTERREG IIIA/TACIS CBC wdrażanego w okresie programowania 2004-2006 oraz będącego jego kontynuacją programu Europejska Współpraca Terytorialna (EWT) na lata 2007-2013 w ramach programu Polska–Białoruś–Ukraina. Ponadto, realizowane są programy samorządowe, które mają rozwijać transgraniczną współpracę gospodarczą i ruch turystyczny w Euroregionie Bug. Szansą dla rozwoju współpracy międzynarodowej, zwłaszcza handlowej, jest też wzrost zainteresowania inwestorów zachodnich rynkami Europy Wschodniej.

3. Funkcje metropolitalne Lublina

Jednym z wyróżników metropolii i obszarów metropolitalnych są funkcje określone jako metropolitalne. Są to funkcje egzogeniczne, które charakteryzują ośrodki wielkomiejskie, gdzie występują instytucje reprezentujące sektor usług wyższego rzędu (usług rzadko występujących) lub instytucje wykraczające swoim zasięgiem działalności daleko poza granice miasta (Markowski, Marszał 2005). O możliwościach rozwoju Lublina jako metropolii, w warunkach konkurowania między sobą miast o podobnej skali i randze, zadecydują zwłaszcza funkcje wyższego rzędu o szerokim zasięgu oddziaływania, które kształtowały się w okresie historycznego rozwoju miasta. O obecnej sile metropolitalnej Lublina decydują zwłaszcza szkolnictwo wyższe i kultura. Duży potencjał rozwojowy wykazują również turystyka i handel.

3.1. Szkolnictwo wyższe

Lublin – znany ośrodek szkolnictwa wyższego już od XVI w. – posiada bardzo duży potencjał naukowy. Jest to ważny ośrodek krajowy – pierwsze w Polsce miasto czterech uniwersytetów. Obecnie w Lublinie działają: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS), Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (KUL), Uniwersytet Medyczny (UM), Uniwersytet Przyrodniczy (UP), a także Politechnika Lubelska (PL), dziesięć uczelni niepublicznych świeckich i siedem kościelnych, cztery instytuty badawcze oraz Lubelskie Towarzystwo Naukowe. Utworzenie w 2000 r. Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów (EKPiUU)¹⁶ podniosło znaczenie Lublina jako ośrodka akademickiego o randze międzynarodowej (Kociuba 2008).

W roku akademickim 2007/2008 w lubelskich uczelniach kształciło się 84 tys. studentów (stanowi to prawie ¼ liczby ludności miasta), co daje Lublinowi szóstą pozycję w kraju pod względem liczby studentów (po Warszawie, Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu i Łodzi). Co roku wyższe uczelnie opuszcza około 18 tys. absolwentów wykształconych we wszystkich dziedzinach wiedzy, co stanowi 4,3% krajowej liczby studentów i absolwentów (*Rocznik...* 2008). W procesie nauczania bierze udział ok. 8 tys. pracowników naukowych; największym pracodawcą w mieście jest UMCS (zatrudniający 3,6 tys. osób).

To sprawia, że Lublin jest największym centrum akademickim, a jednocześnie miastem o największym potencjale naukowym przy wschodniej granicy UE. Powołanie EKPiUU stwarza możliwość pełnienia przez Lublin funkcji centrum szerokiej wymiany naukowej między Polską a Ukrainą.

¹⁶ EKPiUU jest polsko-ukraińską instytucją edukacyjną, powołaną przez uniwersytety polskie (UMCS, KUL) i ukraińskie (Narodowy Uniwersytet im. T. Szewczenki w Kijowie, Narodowy Uniwersytet im. I. Franki w Lwowie oraz Narodowy Uniwersytet „Akademia Kijowsko-Mohyleńska”). Studia trwają cztery lata. Obecnie w Kolegium studiuje 150 doktorantów z Ukrainy, Polski, Białorusi, Kazachstanu, Litwy, Mołdawii, Rosji i Słowacji. Słuchacze EKPiUU są jednocześnie doktorantami jednej z uczelni wyższych Lublina: UMCS, KUL, UP lub PL.

3.2. Kultura

Lublin jest ważnym centrum kultury w skali kraju, Europy i świata. W mieście działają liczne placówki kulturalne, m.in. trzy teatry i filharmonia, cztery teatry nierepertuarowe (w tym słynna Scena Plastyczna KUL), a ponadto dziewięć muzeów, m.in. Muzeum Lubelskie – zdobywca wielu nagród i wyróżnień, w tym Sybilli w edycjach Konkursu na Wydarzenie Muzealne Roku w latach 2000, 2003, 2004 i 2008 oraz Muzeum Wsi Lubelskiej, gdzie obecnie trwają prace nad pozyskaniem środków na realizację pionierskiej na terenie kraju realizacji – rekonstrukcji małego przedwojennego miasteczka.

Oferta kulturalna Lublina jest bardzo różnorodna. Obecnie jest organizowanych czterdzieści siedem cyklicznych imprez o renomie ugruntowanej na arenie międzynarodowej i krajowej, głównie z dziedziny teatru, muzyki, filmu, folkloru i tańca. Są to m.in. Międzynarodowy Festiwal *Konfrontacje Teatralne*, Międzynarodowy Konkurs Młodych Skrzypków im. K. Lipińskiego i H. Wieniawskiego – największa tego typu impreza w kraju, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej *Mikołajki Folkowe*, Międzynarodowe Dni Filmu Dokumentalnego *Rozstaje Europy*, Międzynarodowe Lubelskie Spotkania Folklorystyczne.

W ostatnich latach znacznie wzrosła pozycja Lublina na mapie ważnych ośrodków kulturalnych Polski i Europy. Stało się to za sprawą nadania miastu prestiżowego tytułu Pomnika Historii przyznawanego przez Prezydenta RP, a także wpisania siedemsetletniej bazyliki Dominikanów, kaplicy Trójcy Świętej na Zamku oraz pomnika Unii Lubelskiej na Listę Skarbów Europejskiego Dziedzictwa Kulturowego. Ponadto miasto, jako jedno z czterech w Polsce, otrzymało Znak Dziedzictwa Europejskiego. Dawna wielokulturowość Lublina jest promowana w ramach unijnego programu *Miejska dziedzictwa*.

Wszystkie te działania i inicjatywy mają na celu: wykreowanie wizerunku Lublina jako miasta kultury oraz umocnienie pozycji Lublina w staraniach o przyznanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 r. Promocja tego projektu (kampanie *billboardowe*, serwis www.lublin2016.pl) prowadzona jest przy wsparciu władz Lublina.

3.3. Turystyka

Znaczenie tej funkcji wzrasta z roku na rok. Lublin – ze swoimi licznymi zabytkami, wydarzeniami kulturalnymi, czy unikalnymi w skali kraju imprezami plenerowymi – jest miastem niewątpliwie atrakcyjnym dla turystów. Najczęściej odwiedzanymi miejscami są Stare Miasto z zachowanym układem urbanistycznym miasta średnio-wiecznego; liczne zabytki budownictwa sakralnego reprezentujące styl architektoniczny renesansu lubelskiego, a także Państwowe Muzeum na Majdanku (na terenie byłego niemieckiego obozu koncentracyjnego). Położenie Lublina sprawia, że stanowi on bazę wypadową dla krótkookresowych wycieczek (Kazimierz Dolny, Nałęczów, Zamość, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Roztocze).

Lublin jest jednym z głównych miast na międzynarodowym szlaku turystycznym *Trakt Kraków–Lublin–Wilno*. Miasto bierze również udział w transgranicznych projektach turystycznych w ramach Euroregionu Bug (m.in. *Eurotrójkąt Przyjaźni Lublin–Łuck–Brześć*, czy *Turystyka bez granic – Promocja ośrodków turystycznych Euroregionu Bug*) (Kociuba, Kociuba 2009). W ostatnich latach ofertę turystyczną urozmaicono przez oddanie do użytku trasy *Lubelskie Podziemia* przechodzącej pod Starym Miastem (o długości 300 m, na trzech kondygnacjach na głębokości od 9 do 14 m) oraz organizację imprez o charakterze masowym, którym towarzyszą zakrojone na szeroką skalę ogólnodostępne imprezy dodatkowe (warsztaty, spotkania, pokazy plenerowe). Są to m.in. Jarmark Jagielloński¹⁷, czy Lubelska Noc Kultury.

Zwiększeniu przepływu ruchu turystycznego służą zakrojone na szeroką skalę działania marketingowe i promocyjne mające wypromować Lublin w kraju, a w przyszłości również poza jego granicami. Sztandarowy projekt władz miasta to *Marka Lublin*¹⁸ (*ibid.*).

W celu wzmocnienia roli funkcji turystycznej dalsze działania władz powinny być skierowane na urozmaicenie oferty turystycznej bazującej na wielokulturowości Lublina (np. organizacja festiwalu muzyki i kultury żydowskiej). W promocji Lublina powinno się również wykorzystać ważne dla historii całej Europy wydarzenia (np. podpisanie Unii polsko-litewskiej, którą można uważać za „wzór” dla obecnej UE).

3.4. Handel

Lublin był ważnym miastem handlowym okresu staropolskiego. W nawiązaniu do tych tradycji handlowych organizowany jest Jarmark Jagielloński. Obecnie Lublin jest ważnym ośrodkiem handlowym w skali kraju, znanym z organizacji imprez targowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, na których prezentowane są innowacyjne rozwiązania oraz nawiązuje się kontakty gospodarcze. Miasto dysponuje nowoczesnym Centrum Targowo-Wystawienniczym Międzynarodowych Targów Lubelskich (MTL) S.A. wraz z zapleczem konferencyjnym. Szczególne istotne znaczenie mają organizowane dwa razy w roku targi budowlane *LUBDOM* odwiedzane przez wystawców z całej Europy, a przede wszystkim Rosji, Ukrainy, Białorusi i Litwy. Ponadto odbywają się targi motoryzacyjne, rolno-spożywcze, medyczne, energetyczne, sportowo-rekreacyjne, pracy i in. Organizacją rynku rolnego zajmują się Lubelska Giełda Rolno-Ogrodnicza w Elizówce pod Lublinem i Wschodnia Giełda Zbożowo-Towarowa w Lublinie – Giełda Rolno-Eksportowa.

¹⁷ Jarmark, już po dwóch edycjach, zdobył w 2009 r. I miejsce w ogólnopolskim konkursie organizowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego *Polska Pięknieje. 7 Cudów Funduszy Europejskich* w kategorii *Turystyka transgraniczna i międzynarodowa*. W latach 2007-2008 w imprezie uczestniczyło ponad 250 tys. osób z kraju i zza granicy.

¹⁸ W ramach projektu dotychczas stworzono system identyfikacji wizualnej Lublina (m.in. logo miasta, hasło promocyjne – *Lublin. Miasto inspiracji*). Prowadzone są również wizerunkowe kampanie *outdoorowe* w większych miastach Polski i regionu (m.in. w Warszawie pod hasłem „Lublin. Nieziemski klimat”).

Położenie miasta, a także kontakty gospodarcze z krajami UE oraz z Ukrainą, Rosją i Białorusią sprawiają, że Lublin może stać się głównym pośrednikiem w handlu między Zachodem i Wschodem. Aby zdynamizować rozwój funkcji handlowej i zwiększyć zasięg jej oddziaływania władze Lublina powinny poczynić starania o ulokowanie w mieście siedzib instytucji i placówek unijnych powiązanych z wymianą handlową z Europą Wschodnią i Azją.

Szeroki zasięg oddziaływania funkcji wyższego rzędu oraz znaczna ich różnorodność strukturalna to cechy decydujące o obecnej sile metropolitalnej miasta. Funkcje te stanowią czynnik przyciągania kapitału zewnętrznego i określają pozycję Lublina w skali regionu, kraju i Europy. Są też szansą na rozwijanie dalszej współpracy międzynarodowej, zwłaszcza z Ukrainą i Białorusią, która jest instytucjonalnie organizowana m.in. w ramach Euroregionu Bug oraz odegranie roli pośrednika w dziedzinie wymiany naukowej i kulturalnej między UE a państwami Europy Wschodniej. Poziom rozwoju funkcji egzogenicznych Lublina ma też odbicie w warunkach lokalnych, przede wszystkim jakości oferty zatrudnienia i zwiększonym popycie na usługi.

4. Lubelski Obszar Metropolitalny

Potencjalny Lubelski Obszar Metropolitalny tworzą miasta Lublin i Świdnik (ośrodek centralny o łącznej liczbie ludności 400 tys.). Ośrodkami węzłowymi są Lublin i Świdnik (miasta o największej koncentracji ludności i zwartości terenów zurbanizowanych w Polsce Wschodniej) oraz Lubartów i Łęczna, a w perspektywie: Nałęczów, Bełżyce, Bychawa oraz Piaski i Kurów. Obszar skupia łącznie ok. 700 tys. ludności. Zajmuje powierzchnię blisko 3,2 tys. km² i obejmuje 32 gminy.

Lublin jest największym miastem Lubelszczyzny, skupia ponad 34% ludności miejskiej. Na terenie województwa, a także poza jego granicami nie ma praktycznie żadnej konkurencji, co daje mu możliwość przyciągania ludności z regionu i terenów sąsiednich. Dlatego rozwój miasta może się odbywać bez zakłóceń. Oddziaływanie Lublina ma tak szeroki zasięg, że stanowi on optymalne centrum planowanego obszaru metropolitalnego. Relatywnie dobrze rozwinięta jest sieć wewnętrznych połączeń komunikacyjnych w obrębie całego obszaru metropolitalnego, obsługiwana głównie przez komunikację prywatną. Wzdłuż głównych arterii komunikacyjnych kształtują się pasma aktywności gospodarczej.

Pewne zagrożenie stanowi nie zrównoważony rozwój obszaru, z nadmierną koncentracją ludności w Lublinie oraz niespójny układ osadniczy na pozostałym obszarze metropolitalnym. Niewystarczający jest też poziom powiązań zewnętrznych (niedobór tranzytowych dróg ekspresowych i linii kolejowych, brak lotniska). Istnieją duże dysproporcje w rozwoju gospodarczym poszczególnych ośrodków miejskich (Lubartów, Bychawa, Bełżyce), co jest wynikiem skutków transformacji lat 90. XX w. (upadek przemysłu), ale i wyraźnej dominacji Lublina i Świdnika, które „wysysają” inwestycje i pracowników. Region lubelski charakteryzują ponadprzeciętne walory środowiska

przyrodniczego (występowanie dobrych i bardzo dobrych gleb narażonych jednak na erozję i zakwaszenie, obszarów objętych ochroną ze względu na wysokie walory krajo-brazowe i przyrodnicze, a także bardzo dobrej jakości wód podziemnych słabo odpor-nych na zanieczyszczenia). Może to prowadzić do konfliktów na styku planowanie prze-strzenne – środowisko przyrodnicze. Jest to istotnym problemem w zagospodarowaniu przestrzennym Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (Kociuba 2005).

Podsumowanie

Lublin – największe miasto Polski Wschodniej, ponad 350-tysięczna centralnie położona stolica woj. lubelskiego – położone jest przy wschodniej granicy UE, w od-ległości 180 km od Warszawy i 100 km od granicy z Ukrainą i Białorusią. Lublin leży w strefie krzyżowania się głównych międzynarodowych korytarzy transporto-wych TEN-T. Ze względu na swe położenie Lublin ma ogromną szansę na rozwijanie współpracy międzynarodowej, zwłaszcza z Ukrainą i Białorusią.

W mieście koncentrują się funkcje wyższego rzędu budujące konkurencyjność Lublina w układach ponadnarodowych oraz służące rozwijaniu sieci zewnętrznych powiązań w zakresie przepływu wiedzy, informacji, dóbr kultury. Lublin jest naj-większym centrum akademickim z siedzibą EKPiUU, a jednocześnie miastem o naj-większym potencjale naukowym przy wschodniej granicy UE. Lublin jest też silnym międzynarodowym ośrodkiem kultury, którego ranga z roku na rok wzrasta. W mieście organizowane są liczne cykliczne imprezy z dziedziny muzyki, folkloru, poezji, tańca, a także imprezy plenerowe – unikatowe w skali kraju i Europy (m.in. Jarmark Jagielloń-ski). W ostatnich latach miasto otrzymało wiele prestiżowych wyróżnień i tytułów. Jako historycznie ukształtowane miasto wielokulturowe ma bardzo duży potencjał rozwoju turystyki. Lublin to także ośrodek targowy o stale rosnącym znaczeniu w kraju i za gra-nicą, z odpowiednim zapleczem wystawienniczo-konferencyjnym.

Siła i zasięg oddziaływania funkcji wyższego rzędu predestynują miasto do peł-nienia roli centrum wymiany gospodarczej, naukowej i kulturalnej między krajami Europy Wschodniej i Zachodniej. Dlatego też Lublin ma szansę stać się w najbliższej przyszłości „bramą” UE na Wschód.

Potencjał gospodarczy pozwala Lublinowi odgrywać rolę ponadregionalnego ośrodka życia gospodarczego, w zakresie koncentracji instytucji otoczenia biznesu, wymiany handlowej, administracji gospodarczej, a także produkcji – o dynamicznym rozwoju miasta w tej dziedzinie decydują m.in. jego harmonijne powiązania z zapple-czem. Lublin jest stolicą regionu rolniczego i w pełni to wykorzystuje. Miasto jest ważnym krajowym ośrodkiem przemysłu spożywczego, a działające tu zakłady mają ugruntowaną markę na rynkach międzynarodowych (LUBELLA, PERŁA, HERBA-POL, SOLIDARNOŚĆ, APIS, STOCK/POLMO Lublin). Dysponując odpowiednim zapleczem produkcyjno-technicznym Lublin ma też szansę stać się w przyszłości cen-

trum przetwórstwa ekologicznej żywności. W ostatnich latach dynamicznie rozwija się też przemysł nowych technologii bazujący na ogromnym potencjale badawczo-wdrożeniowym lubelskich uczelni. Miasto ma też możliwość odgrywania roli lidera we wprowadzaniu innowacyjności, czemu służą m.in. działalność LPN-T oraz prace w ramach CZT „AERONET – Dolina Lotnicza”. To sprawia, że Lublin jest „motorem” napędzającym gospodarkę całego planowanego obszaru metropolitalnego.

O szansach dalszego rozwoju Lublina jako metropolii zadecydują w przyszłości:

- poprawa dostępności transportowej przez budowę lotniska, obwodnicy i dróg ekspresowych;
- pełne wykorzystanie walorów kulturowych i turystycznych miasta;
- odwrócenie niekorzystnych trendów demograficznych, a zwłaszcza „drenażu mózgów”, do czego przyczyni się zapewne tworzenie nowych miejsc pracy (m.in. w branży *high-tech*);
- dalszy rozwój gospodarczy (na bazie kapitału krajowego i zagranicznego) wykorzystujący potencjał badawczo-innowacyjny i możliwości wynikające z ekologicznego rolnictwa Lubelszczyzny;
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej w związku z funkcjonowaniem lubelskiej podstrefy ekonomicznej oraz pozyskaniem dla niej kilku strategicznych inwestorów, a także realizacja inwestycji planowanych przez PGE i Poczta Polska, co zapewne „przyciągnie” dalsze inwestycje;
- prorozwojowa polityka władz miejskich, ukierunkowana na wzmocnienie funkcji metropolitalnych Lublina, m.in. przez skuteczną promocję *Marki Lublin* w kraju i za granicą (np. przez organizację kolejnych nietypowych wydarzeń o zasięgu ponadregionalnym), a także stworzenie dobrego klimatu inwestycyjnego.

Ogromną rolę w osiągnięciu tych celów odegrają zapewne, współfinansowane przez UE, działania rządu w ramach *Narodowej Strategii Spójności*, m.in. RPO dla Województwa Lubelskiego i PO „Rozwój Polski Wschodniej”, a także konsekwentna realizacja długoterminowych strategii rozwoju woj. lubelskiego (2009) i miasta Lublin (2008).

Literatura

Bank danych regionalnych. GUS, Warszawa.

Bezrobocie rejestrowane I-IV kwartał 2008. GUS, Warszawa, 2009.

Eksperski Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033. Warszawa, 2008.

Kociuba D., 2005, *Szanse i bariery rozwoju Lublina jako ośrodka metropolitalnego*. *Studia Regionalne Central & Eastern Europe Regional Studies*, 1-2 (9), s. 63-97.

Kociuba D., 2008, *Rola wyższych uczelni w rozwoju przestrzennym Lublina*. *Studia KPZK PAN*, t. 121, s. 257-272.

Kociuba D., Kociuba W. 2009, *Potencjał turystyczny Lublina jako czynnik rozwoju miasta na przestrzeni wieków*. *Annales UMCS*, sec. B, t. 64, s. 209-223.

- Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Monitor Polski* nr 26 z 16 sierpnia 2001 r., poz. 432.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (aktualizacja)*, przyjęta przez RM 6 września 2005 r.
- Markowski T., Marszał T., 2005, *Funkcje i zarządzanie obszarami metropolitalnymi*. „Urbanista”, t. 3, s. 33-36.
- Markowski T., Marszał T. (red.), 2006, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*. KPZK PAN, Warszawa.
- Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku*. Uchwała podjęta przez RM 19 grudnia 2008 r.
- Miasta wojewódzkie – podstawowe dane statystyczne*. GUS, Warszawa, 2008.
- Narodowy Spis Powszechny 2002*. GUS, Warszawa.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego*. Uchwała nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z 29 lipca 2002 r.
- Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035*. GUS, Warszawa, 2009.
- Program Operacyjny „Rozwój Polski Wschodniej” (2007-2013)*. Projekt przyjęty przez Radę Ministrów 25 lipca 2006 r.
- Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 (projekt)* zaakceptowany przez Zarząd Województwa Lubelskiego 21 czerwca 2006 r.
- Rocznik Demograficzny*. GUS, Warszawa, 2009.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*. GUS, Warszawa, 2008.
- Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego*. Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin, 2001, 2005, 2007, 2008.
- Rozporządzenie Komisji Wspólnot Europejskich* nr 729/2008 z 28 lipca 2008 r.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów* z 24 września 2007 r.
- Strategia Rozwoju Miasta Lublin na lata 2008-2015 (aktualizacja)*. Uchwała nr 442/XXIV/2008 Rady Miasta Lublin z 25 września 2008 r.
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* z 27 marca 2003 r., Dz. U. z 10 maja 2003 r., nr 80, poz. 717.
- Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2015*. Uchwała nr XLI/619/05 Sejmiku Województwa Lubelskiego z 29 listopada 2005 r.
- Zaktualizowana Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* przyjęta przez RM 6 września 2005 r.
- Zaktualizowana Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020*, uchwała nr XXXI/545/09 Sejmiku Województwa Lubelskiego z 27 kwietnia 2009 r.
- Załącznik do uchwały nr 163/2007 RM z 25 września 2007 r.